

Jízda králů, UNESCO a otázky

Zpráva z terénního výzkumného experimentu

Dorota Gremlicová

V letošním roce se konala Jízda králů ve Vlčnově poprvé od okamžiku, kdy byla zapsána na Seznam nemotného kulturního dědictví UNESCO vedle dalších českých položek, slováckého tance verbuňk, masopustních obchůzek na Hlinecku a sokolnictví (společně se Spojenými arabskými emiráty, Belgií, Francií, Koreou, Mongolskem, Marokem, Katar, Saúdskou Arábií, Španělskem a Sýrií). Zápis na Seznamu je formulován *Ride of Kings in the south-east of the Czech Republic* a v popisu jsou jmenovány čtyři obce, Vlčnov, Hluk, Kunovice a Skoronice (zápis se tedy netýká obdobného zvyku v obci Doloplazy na Hané). Fakt zápisu této tradice na Seznam vyvolal mimořádný mediální zájem o událost, tato pozornost se ovšem upínala téměř výhradně k Vlčnovu. Vedle tištěných médií informovaly předem i poté o Jízdě králů také rozhlas a televize (včetně celostátního zpravodajství na ČT1 a ČT24). Změněné podmínky Jízdy králů se staly pobídkou k terénnímu výzkumu, který v jakési experimentální podobě provedla skupina badatelů pod vedením Daniely Stavělové a Ancy Giurchescuové.

Tento výzkum vycházel z předpokladu, že zápis a na něj navázaná mediální pozornost se pravděpodobně odrazily nejen v průběhu letošní Jízdy, ale zejména v její reflexi mezi aktéry této tradice, obyvateli vesnice.

Badatelé, kteří se k výzkumu sešli, se primárně zajímají o taneční tradice a jejich proměny a fungování v současném kontextu, v tomto případě se pozornost nicméně týkala obecnějších otázek a téma tance v nich tvořilo jen jednu složku. Skupina výzkumníků byla složena z účastníků několika národností, vedle Čechů v ní byli Maďar, Rumunka, Dánové a Norka.¹ Jedním z problémů výzkumu tak byla jazyková bariéra a nutnost organizovat rozhovory tak, aby bylo možné odpovědi překládat, pokud nebyl dotazovaný schopen mluvit anglicky. Různá míra obeznámenosti s prostředím a jeho specifika však byla v určitém směru přínosem, cizinci-badatelé mohli upozornit domácí výzkumníky na aspekty, kterých by si nemuseli všimnout. Ukázalo se, že právě pohled na událost z různých hledisek a na základě různých předchozích zkušeností podporuje komplexnost jejího chápání, o kterou při výzkumu šlo. K tomu přispíval i fakt, že jed-

¹ Jmenovitě šlo o Danělu Stavělovou (Etnologický ústav AV ČR, katedra tance HAMU), Dorotu Gremlicovou (katedra tance HAMU), Kateřinu Černíčkovou (NIPOS-Artama), László Felföldiho (Univerzita v Szegedu), Maj Vester Larsenovou (Univerzita v Trondheimu), Ancu Giurchescuovou, Heino Wessel Hansena a Lise Andersenovou (všichni Dánsko), studenty Kateřinu Syslovou, Danělu Zilvarovou, Petru Dotlačilovou, Petra Tyce a Petru Slavíkovou.

notliví badatelé disponovali různým teoretickým zázemím, někteří jej mají více v etnologii a etnografii, jiní v kulturní a sociální antropologii, sociologie či obecné taneční vědě. Dalším pozitivním aspektem složení skupiny byl fakt, že měla i různorodé věkové zastoupení, zejména přítomnost studentů a čerstvých absolventů umožnila proniknout k té nejdůležitější skupině, k osmnáctiletým jezdcům.

Výzkum trval od 24. do 29. května 2012, vlastní Jízda králů se konala v neděli 27. 5. Hlavní náplň tvořily rozhovory s účastníky jízdy a rodinou letošního krále, s jezdci z předchozích let a jejich rodiči, s představiteli různých zájmových uskupení (předseda Společnosti Jízdy králů), zástupci obce a jejích institucí (starosta, ředitelka Domu sportu a kultury) apod. Další podstatnou složku tvořila účast na různých akcích doprovodného programu (regionální kolo soutěže ve slováckém verbuňku, slavnostní předání vlády novému králi na scéně kulturního domu) a dalších událostech (večer v tzv. Búdách). Speciální téma tvořila Jízda králů sama, pro kterou se skupina badatelů rozdělila, někteří doprovázeli jezdce po celé trase jízdy, jiní stáli na určených klíčových místech a sledovali kontext jízdy. Většinou byla identita výzkumníků známá, v některých situacích však bylo možné zachovat anonymitu a pozorovat dění z pozice „řadového“ návštěvníka.

Jak už bylo naznačeno v úvodu, hlavním objektem výzkumné pozornosti se stala otázka vlivu zápisu události na Seznam nehmotného kulturního dědictví na aktéry, ale také na její reflexi diváky a zejména v médiích. Po několika úvodních

rozhovorech bylo patrné, že právě „politika“ kolem pořádání a také kolem návrhu na zápis Jízdy králů na Seznam je klíčovým faktorem. Vynořily se četné otázky, které by se v budoucnosti měly stát tématem další reflexe. Mezi nimi jsou to především následující tematické okruhy:

Kdo je držitelem moci v pořádání a průběhu Jízdy králů? – Zjevně existují síly vnější, úřední (obec, Společnost jízdy králů) a zároveň konečnou „moc“ drží ve svých rukou mladí jezdci, bez nichž by Jízda neexistovala; mezi různými mocenskými prvky existuje napětí a interakce.

Jaký je vztah různých skupin obyvatel obce k tradici Jízdy králů, či identitu Jízdy králů utváří? – Starousedlíci a noví přistěhovalci, aktéři folklórního hnutí ve vsi, příslušníci mladé generace atd.

Jaký je vztah mezi vůlí pokračovat v pořádání Jízdy králů a změnami v životním způsobu a zejména ekonomickými faktory (zajištění koní a krojů pro jezdce, náklady na vypravení krále a zajištění doprovodných akcí v rodině krále)? – Jak ovlivňují intervence zvnějšku (půjčení krojů z obecního fondu, příspěvek na pronájem koní a výuky jízdy apod.) vlastní angažovanost aktérů?

Co se děje s Jízdou králů pod vlivem doprovodných kulturních akcí a pod vlivem publika a jeho očekávání? – Z Jízdy králů, původně pořádané na letnici, se stal víkendový folklórní festival zahrnující vedle Jízdy králů další podívané a akce. Vedle organických účastníků Jízdy (osmnáctiletí jezdci, král a obyvatelé vesnice) jsou přítomni také diváci zvnějšku, kteří za vstup do vsi zaplatili a očekávají adekvátní „zábavu“. Vytvářejí, vtípné repliky jezdců, mířily původně na

jednotlivé obyvatele obce a jejich odezvou byly peníze, věnované buď „na krále“, nebo pro jezdce. Proč by však měli jezdcům dávat peníze diváci, kteří zaplatili vstupné?

Tanec, základní předmět zájmu badatelů, také prodělal v dnešní Jízdě králů změnu funkcí a místa. Zjednodušeně řečeno se zdá, že z míst, kam původně patřil, v podstatě vymizel. Nejnápadnější je to u soukromé oslavy v domě krále večer po Jízdě, určené jezdcům a jejich přátelům – žádný tanec se tam dnes nekoná.

Kapitolou o sobě se staly mediální zprávy o Jízdě králů v lokálních i celostátních

médiích, polarizované mezi sentimentálním okouzlením a intelektuálským opovržením. Z hlediska badatele, několikadenního pozorovatele Jízdy králů ve Vlčnově se domnívám, že oba vyhraněné tábory pominuly tu nejzajímavější skutečnost, že dnešní osmnáctiletí mladí mužové nakonec zcela propadnou své „roli“ v tomto rituálu, který pro ně zjevně představuje zážitek, jaký přechodový rituál plnit má. Jízda králů je bezesporu vděčným tématem pro hlubší a podrobnější zkoumání proměn fungování tradičních jevů v současnosti.